

Emocije darovitih učenika

Prof. dr. sc. Irena Burić

Odjel za psihologiju

Sveučilište u Zadru

17. seminar Josipa Roglića

Darovitost i daroviti učenici u nastavi Geografije

Zadar, 5. travnja, 2024.

Priča o Johnu Lennonu

- Kada je John Lennon imao pet godina, majka mu je rekla da je „sreća ključ života”. Kasnije, kada je krenuo u školu, John je dobio zadatak da napiše sastavak o tome što želi biti kada odraste. John je napisao samo jednu rečenicu: „Želim biti sretan.” Nakon što mu je nastavnik rekao da nije dobro razumio zadatak, John mu je odgovorio: „Vi niste dobro razumjeli život.”

Tko su daroviti učenici?

Uobičajeni znakovi darovitih učenika

- sposobnost razumijevanja gradiva viših razreda
- iznenađujuća emocionalna dubina i suosjećajnost u ranoj dobi
- snažna znatiželja
- entuzijazam i interes za jedinstvene (neuobičajene) teme
- smisao za humor
- kreativno rješavanje problema i sposobnost imaginacije
- izvanredno pamćenje i brzo usvajanje informacija
- samosvjesnost, socijalna svijest i svijest o globalnim pitanjima

Osobine iznimno darovitih učenika

- **Brzo razumijevanje i procesiranje informacija** te potreba za konstantnom mentalnom stimulacijom – iznimno daroviti učenici rade znatno bržim tempom od vršnjaka ili rade pauze kako bi zaronili u gradivo
- **Intuitivno razumijevanje osnova** radi čega se teško koncentriraju na zadatke koji im nisu intelektualno izazovni; potrebno im je manje prakse da ovladaju idejom ili pojmom
- **Sklonost složenosti**, odnosno potreba da razumiju ono što uče i imaju cjelovitu sliku zbog čega postavljaju nebrojena pitanja „zašto”
- **Potreba za preciznošću** u razmišljanju i izražavanju zbog čega na pitanja odgovaraju s „to ovisi”
- **Visoka očekivanja** tj. postavljanje visokih standarada za sebe i druge što se može manifestirati kao perfekcionizam ili osjećaj za pravednost (mogu imati problema s prihvaćanjem pravila koja su nametnuli drugi ili s vršnjacima koji ne slijede pravila)
- **Divergentni interesi** – zbog svoje vividne imaginacije i uskih interesa mogu imati problema u povezivanju s vršnjacima te stoga često biraju stariju djecu za druženje, a ponekad i mlađu koja se lakše upuštaju u svijet imaginacije

Koje emocije doživljavaju
(daroviti) učenici?

Koje emocije daroviti učenici doživljavaju u učionici?

Radost koja proizlazi iz druženja s drugim učenicima

Krivnja i sram zbog neuspjeha u ispunjavanju vlastitih i tuđih očekivanja

Zainteresiranost prilikom učenja novog sadržaja

Tjeskoba u ispitnoj situaciji

Zavist radi uspjeha drugih učenika

Ponos radi uspješnog izvršavanja složenog zadatka

Ljutnja zbog nepravde koju je učinio nastavnik ili drugi učenici

Emocije učenika

Emocije postignuća

- Proizlaze iz aktivnosti povezanih s postignućem (npr. učenje, pohađanje nastave) i samog postignuća
- Radost, dosada, nada, anksioznost, ljutnja i sl.

Epistemičke emocije

- Potaknute novim informacijama i kognitivnim neskladom
- Iznenadenje, znatiželja, zbunjenost, frustracija i sl.

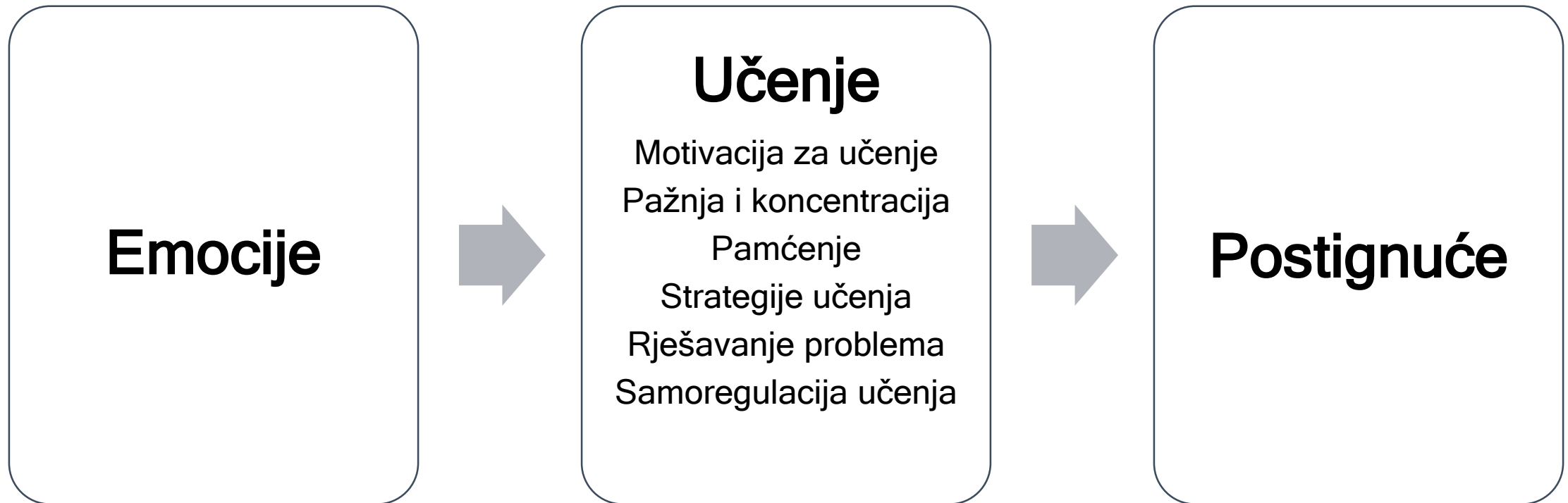
Tematske emocije

- Potaknute su sadržajem tj. temom učenja
- Empatija prema liku iz romana, ushićenost skladbom i sl.

Socijalne emocije

- Proizlaze iz odnosa s nastavnikom i drugim učenicima
- Divljenje, zavist, mržnja i sl.

Učinci emocija učenika na učenje i postignuće

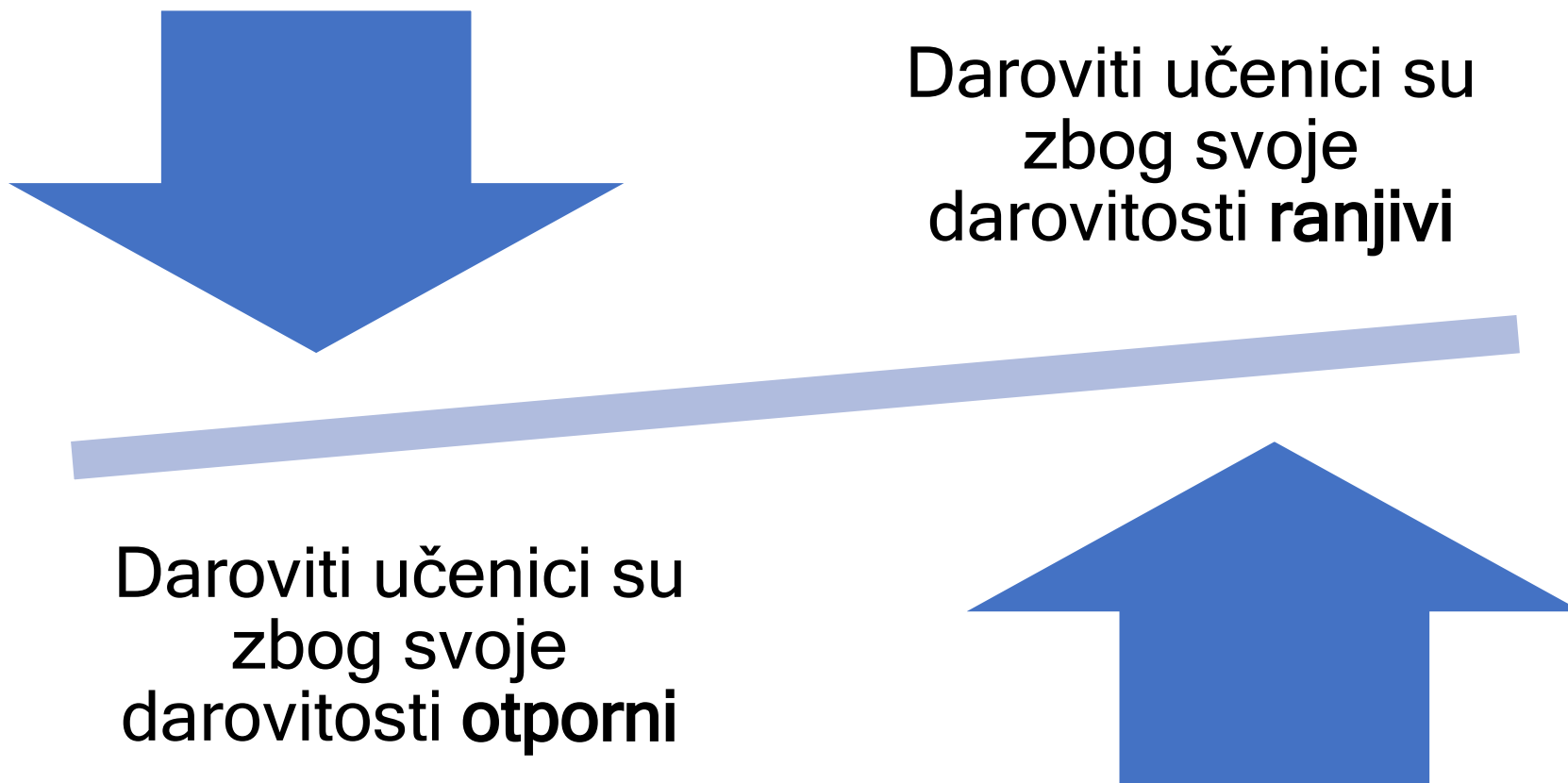

(Pekrun, Muis, Frenzel & Goetz, 2018)

Primjeri učinaka emocija na učenje i postignuće

<p>Anksioznost</p> 	<p>Potiče irelevantne misli koje nisu povezane sa zadatkom i koje ometaju njegovu izvedbu, preusmjerava pažnju sa zadatka na fiziološke promjene i razmišljanje o vjerojatnom neuspjehu, potiče izbjegavanje predmeta i sadržaja povezanih s predmetom</p>
<p>Radost</p> 	<p>Pobuđuje interes i intrinzičnu motivaciju, promiče fleksibilne strategije učenja, poboljšava pamćenje i dosjećanje jer potiče dubinsko povezivanje gradiva s onim prethodno naučenim i osobnim iskustvom</p>
<p>Dosada</p> 	<p>Potiče ekstrinzičnu motivaciju, korištenje površinskih strategija učenja, potiče izbjegavanje predmeta i sadržaja povezanih s predmetom</p>

Je li emocionalni život darovitih učenika poseban?

Što darovite učenike čini emocionalno ranjivima?

Prekomjerna podražljivost

Intenzivnost u doživljavanju i ponašanju

Perfekcionizam

Asinkroni razvoj

Okolinski čimbenici

Posebne obrazovne potrebe

Prekomjerna podražljivost

- Teorija pozitivne dezintegracije (Dabrowski, 1967; Dabrowski i Piechowski, 1997) - darovita djeca iskazuju 5 oblika prekomjerne „podražljivosti” u svom razvoju:
 1. PSIHOMOTORNA (ubrzan govor, impulzivnost, fizički nemir)
 2. OSJETILNA (potreba za dodatnim podražajima, osjetljivost na buku, taktilne senzacije itd.)
 3. IMAGINACIJSKA (živa i animirana vizualizacija, sanjarenje, noćne more, ponekad nemogućnost razlučivanja stvarnosti od fikcije itd.)
 4. INTELEKTUALNA (upornost u postavljanju pitanja, analiziranje, preokupacija problemima, potreba za pronalaženjem smisla i logike u svijetu oko sebe)
 5. EMOCIONALNA (strahovi, anksioznosti, sramežljivost, usamljenost...)

Prekomjerna podražljivost

- Daroviti učenici su osjetljivi i **perceptivni** te primjećuju i najmanje promjene u svojoj okolini.
- Radi svoje perceptivnosti, procesiraju veliku količinu informacija te mogu razviti **intenzivne brige** oko stvari i događaja koji ih okružuju.
- Često teže pravdi i istini te su **osjetljivi na hipokriziju**.
- **Svjesni su svoje različitosti** od vršnjaka što ih čini podložnim osjećajima izoliranosti i sniženog samopoštovanja.

Intenzivnost u emocionalnom doživljavanju i ponašanju

- Daroviti učenici često se opisuju kao *intenzivni* u emocionalnom doživljavanju i ponašanju što može rezultirati emocionalnim ispadima, prolongiranim emocijama te ekscjesima u ponašanju (npr. neki događaj u kojem je netko stradao kod darovitog učenika može izazvati plač koji traje satima i depresivno raspoloženje koje traje danima ili učenik može opsesivno mjesecima zdvajati oko smisla života).

Perfekcionizam

- Daroviti učenici svjesni su savršene izvedbe koja je moguća te su često **perfekcionista**.
- Strah od mogućeg neuspjeha u ostvarivanju savršene izvedbe, može dovesti do izbjegavanja, odustajanja, podbacivanja u izvedbi te snižavanja samopoštovanja.

Neujednačeni razvoj

- Razvoj darovitih učenika je često **neujednačen** (npr. socio-emocionalni razvoj ne prati iznimno napredan kognitivni razvoj).
- Darovita djeca u ranoj dobi mogu postati svjesna čitave kompleksnosti nekog problema (npr. nepredvidivosti potresa), ali nemaju potrebne vještine i resurse za uspješno suočavanje s njim.
- Daroviti učenici su svjesni da njihova dubina razumijevanja i znanje o stvarima i događajima oko sebe nisu ujednačeni sa razumijevanjem i znanjem ljudi koji ih okružuju što dovodi do **sumnje u sebe i osjećaja izoliranosti**.

Okolinski čimbenici

- Daroviti učenici koji pripadaju nekoj **manjini** ili potječu iz obitelji s **niskim socio-ekonomskim statusom** često ostaju neprepoznati i neispunjenih obrazovnih potreba.

Dvostruke posebne obrazovne potrebe

- Daroviti učenici koji imaju neki poremećaj (npr. ADHD) ili posebnu obrazovnu potrebu (npr. disleksija ili disgrafija) često ostaju neprepoznati i pod posebnim su rizikom za razvoj emocionalnih i psiholoških problema.
- Često se obilježja darovite djece zamijene simptomima nekog poremećaja (npr. prekomjerna psihomotorna podražljivost se pogrešno prepoznaje kao hiperaktivnost).

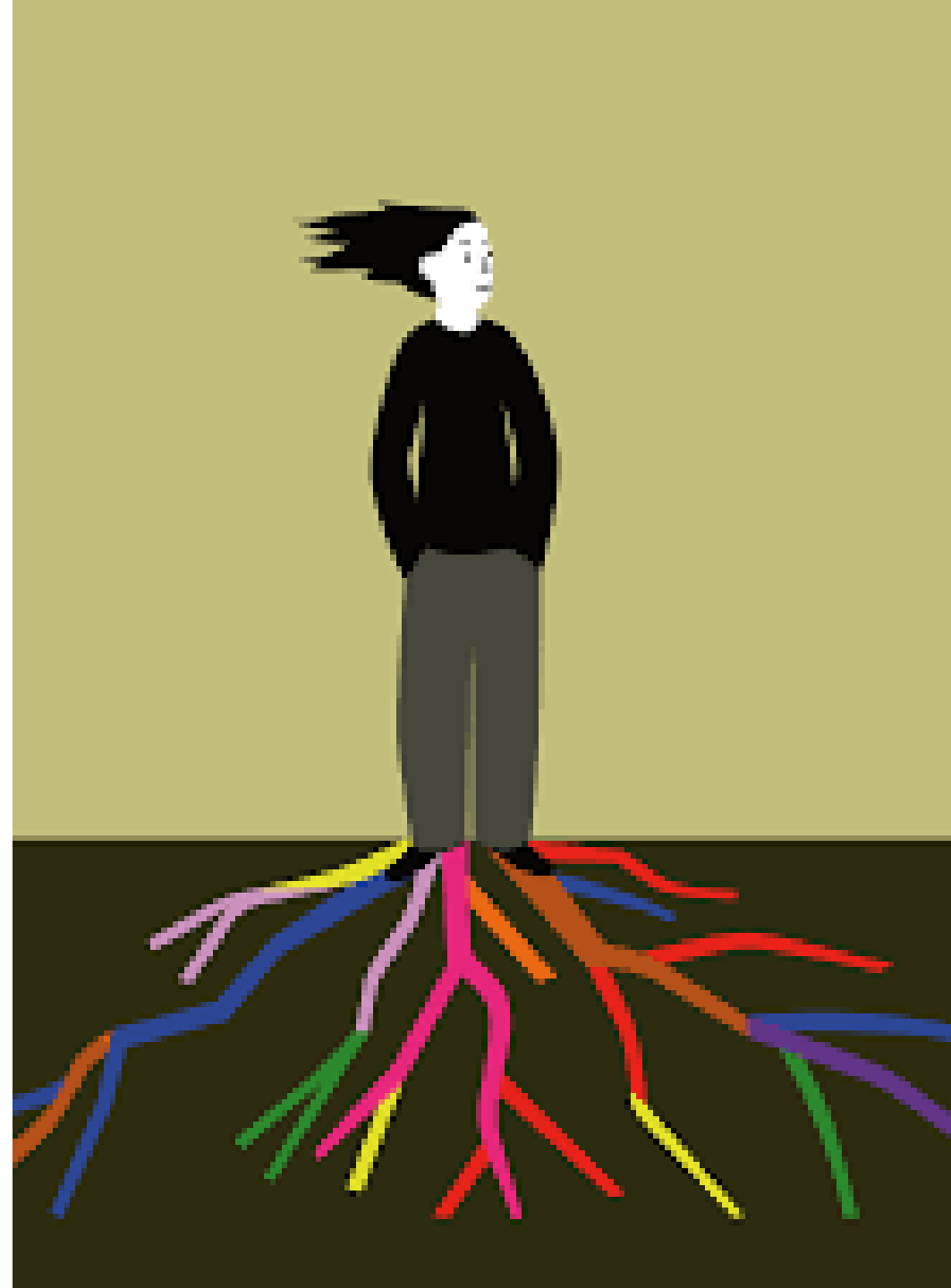

Što darovite učenike čini emocionalno otpornima?

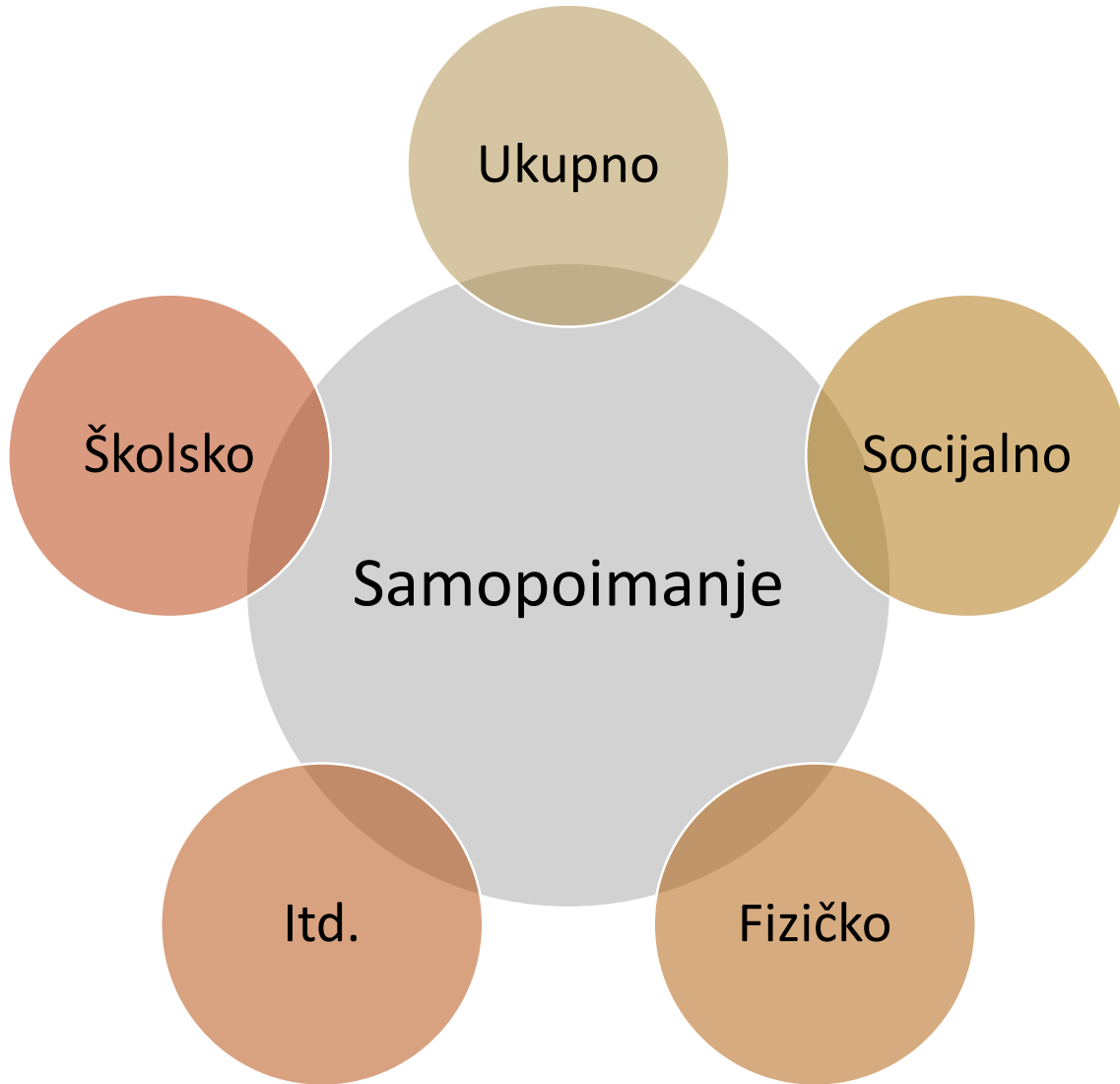
Pozitivna slika o sebi

Socijalna kompetentnost

Emocionalna inteligencija & vještine
emocionalne regulacije

Pozitivna slika o sebi

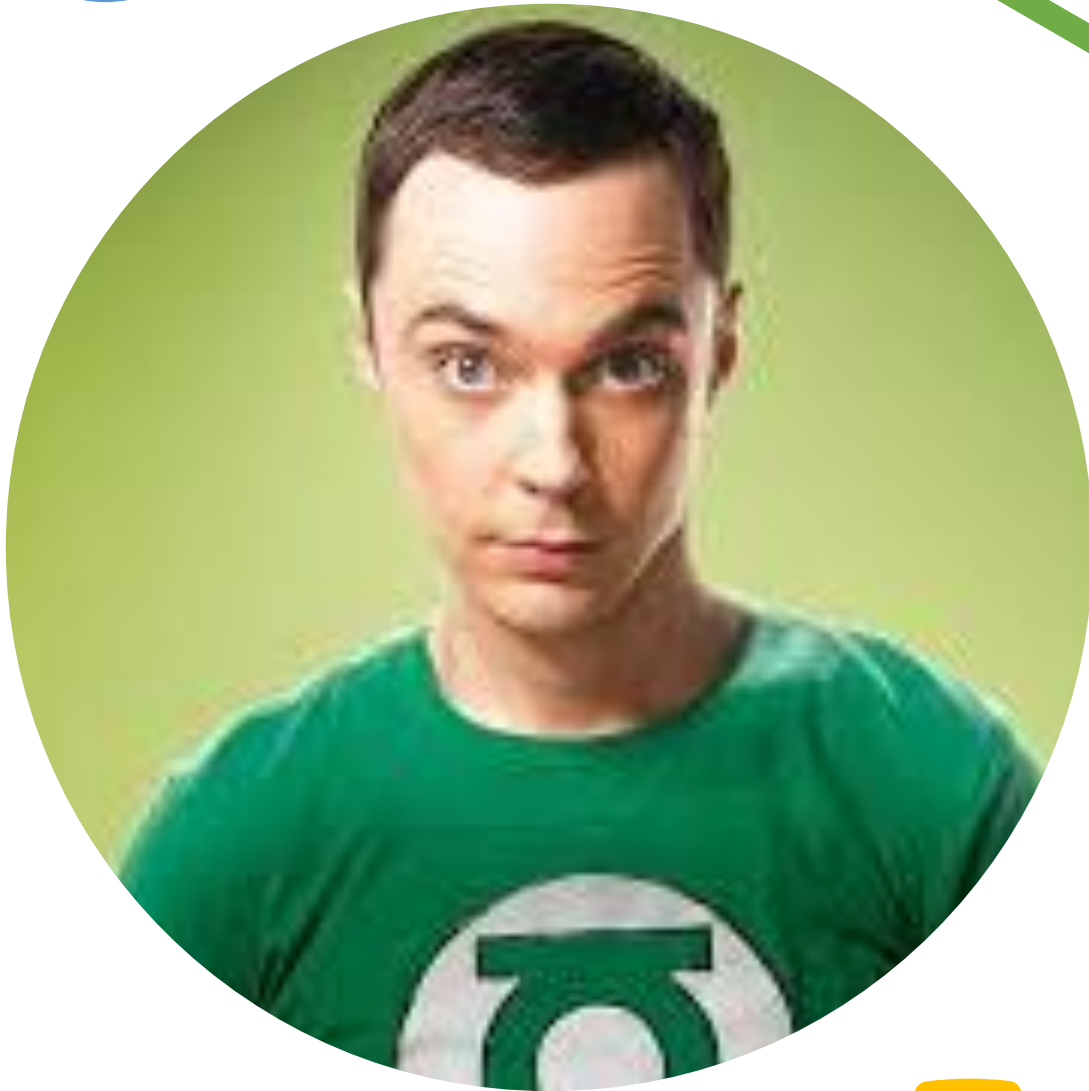
- Daroviti učenici su svjesni svojih iznadprosječnih sposobnosti te obično imaju **više samopoimanje** (tj. pozitivniju sliku o sebi) u odnosu na vršnjake (Wiley, 2020).

Socijalna kompetentnost

- Iako zbog svog naprednog kognitivnog razvoja darovita djeca mogu imati teškoća u pronalaženju prijatelja, istraživanja pokazuju da se daroviti učenici ili ne razlikuju u socijalnoj kompetentnosti u odnosu na svoje vršnjake ili ih čak nadmašuju u nekim dimenzijama kao što su **asertivnost i empatija** (Lee i sur., 2012; Schechtman & Silektor, 2012).
- Također, istraživanja sugeriraju da su daroviti učenici **prihvaćeni** jednako ili više u usporedbi sa svojim vršnjacima (Francis i sur., 2016).

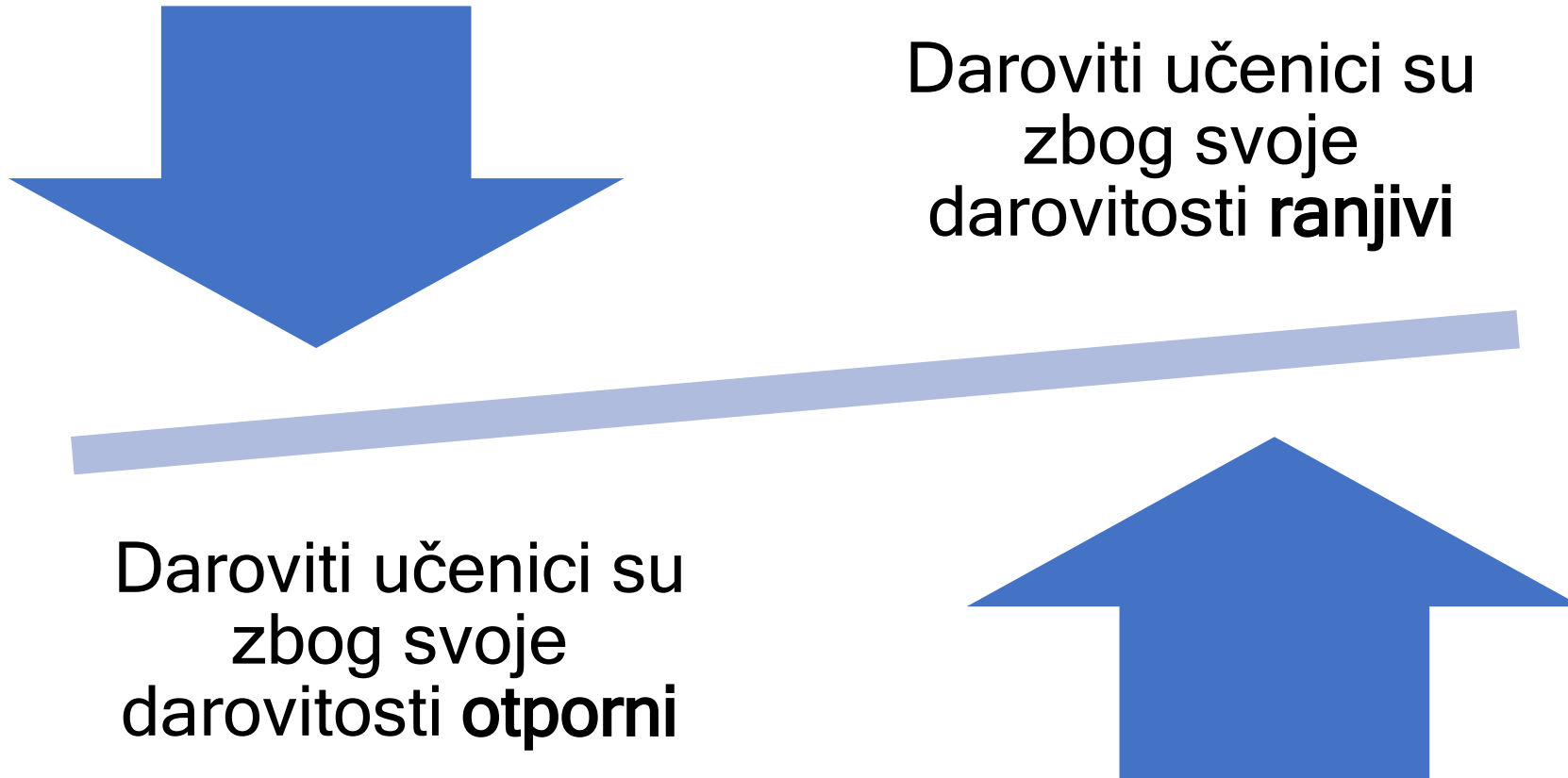
Emocionalna inteligencija

- Emocionalna inteligencija odnosi se na hijerarhijski organizirane ključne kompetencije i vještine potrebne za **prepoznavanje, izražavanje, procesiranje i reguliranje emocija** (Zeidner & Matthews, 2017).
- Emocionalna inteligencija je prepoznata kao važan **zaštitni faktor** za pozitivni razvoj mladih (Brackett i sur., 2019) koji je povezan s uspješnijim suočavanjem sa stresom, boljom emocionalnom dobrobiti, pozitivnijim odnosima s drugima te boljim školskim postignućem (Matthews i sur., 2012; Zeidner i sur., 2012).
- Nedavna meta-analiza je pokazala da **daroviti pojedinci imaju više razvijenu emocionalnu inteligenciju** u odnosu na opću populaciju (Ogurlu, 2020).

Jesu li daroviti
učenici nalik
Sheldonu
Cooperu?

Jesu li daroviti učenici u većoj mjeri ranjivi ili otporni? Što kažu istraživanja?

Jesu li daroviti učenici u većoj mjeri ranjivi ili otporni? Što kažu istraživanja?

- Daroviti učenici imaju pozitivnije akademsko samopoimanje od vršnjaka (Hoge & Renzulli, 1993; Rinn, 2007).
- Daroviti pojedinci izvještavaju o doživljavanju pozitivnijih emocija, većem zadovoljstvu životom, uspješnijoj karijeri i uspješnijim romantičnim vezama (Lubinski i sur., 2014).
- Daroviti pojedinci izvještavaju o manjim razinama psihopatoloških teškoća (Suldo i sur., 2018).
- Suprotno uvriježenom mišljenju, daroviti učenici rjeđe su žrtve vršnjačkog nasilja (Erwin, 2015) te se ne razlikuju u sklonosti suicidu od svojih vršnjaka (Cross & Cross, 2018).

Zaključak

- Daroviti učenici nisu emocionalno ranjivi u većoj mjeri od svojih vršnjaka.
- Dapače, često su **bolje prilagođeni** u odnosu na svoje vršnjake.
- Ipak, zbog svojih atipičnih osobina, mogu biti u riziku od doživljavanja intenzivnih negativnih emocija koje mogu ometati optimalno školsko funkcioniranje.

Kako učitelji i nastavnici mogu promicati pozitivni socio-emocionalni razvoj darovitih učenika?

Daroviti učenici su „nerdovi” kojima nedostaju socijalne vještine.

Svaki učenik je jedinka za sebe. Učitelji trebaju izbjegavati svrstavati svoje učenike u uske kategorije.

Kako učitelji i nastavnici mogu promicati pozitivni socio-emocionalni razvoj darovitih učenika?

Svi daroviti učenici razvijaju kognitivne i emocionalne vještine jednakim tempom.

Učitelji trebaju imati razumijevanja za nezrele reakcije na zadatke, grupne projekte i socijalne interakcije učenika.

Kako učitelji i nastavnici mogu promicati pozitivni socio-emocionalni razvoj darovitih učenika?

Najbolji način motiviranja darovitih učenika jest povećati količinu zadataka.

Kako bi se izbjegla dosada i nemotiviranost, zadaci trebaju biti izazovni. Učenike treba poticati na učenje gradiva na drugačije, inovativne načine.

Kako učitelji i nastavnici mogu promicati pozitivni socio-emocionalni razvoj darovitih učenika?

Daroviti učenici se ne mogu uklopiti jer su previše pametni.

Učitelji trebaju raditi na tome da se daroviti učenici povežu s ostalim učenicima kroz grupne zadatke, zajedničku igru itd.

Kako učitelji i nastavnici mogu promicati pozitivni socio-emocionalni razvoj darovitih učenika?

Svi daroviti učenici su povučeni i introvertirani.

Čak i kada su daroviti učenici introvertirani, to nije značajka antisocijalnosti ili osobnog izbora.

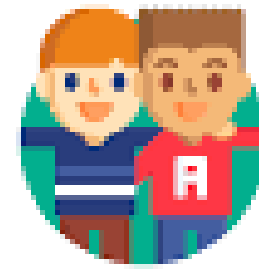
Kako škole
mogu
promicati
pozitivni
socio-
emocionalni
razvoj
darovitih
učenika?

Self awareness

Self management

Relationship skills

Social awareness

Responsible decision making

- Osmišljavanje i provedba programa za razvoj socio-emocionalnih kompetencija i emocionalne inteligencije

Zaključne napomene

Darovitost sama po sebi ne nosi inherentan rizik za pojavu emocionalnih problema.

Ukoliko se emocionalne teškoće pojave, one su najčešće rezultat neostvarivanja socijalnih i emocionalnih potreba darovitog djeteta.

Neuspjeh u nošenju sa specifičnim obilježjima darovitih učenika, može ometati ostvarivanje njihovih kognitivnih potencijala, socijalnog funkcioniranja i dobrobiti.

Zaključne napomene

Učitelji i drugi obrazovni stručnjaci često nisu dovoljno educirani za prepoznavanje emocionalnih potreba darovitih učenika, kao ni za podršku u razvoju njihovih socio-emocionalnih kompetencija.

Darovite učenike se može učiti dobro primjerenim vještinama uspostavljanja i održavanja odnosa s drugima, upravljanja stresom i nošenja s emocijama.

Darovita djeca mogu imati koristi od treninga socijalno-emocionalnih kompetencija.

Hvala na pažnji!